

LUND UNIVERSITY

Remissyttrande: Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången. Genomförande av EU:s oskuldspresumtionsdirektiv (SOU 2017:17)

Wong, Christoffer

2017

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wong, C. (2017). Remissyttrande: Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången.
Genomförande av EU:s oskuldspresumtionsdirektiv (SOU 2017:17).

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUNDS UNIVERSITET
Juridiska fakulteten

YTTRANDE

2017-06-08

Dnr V 2017/447

1

Justitiedepartementet

Juridiska fakultetsstyrelsen
Universitetslektor Christoffer Wong

Remiss: Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången – Genomförande av EU:s oskuldspresumtionsdirektiv (SOU 2017:17)

Ju2017/01801/DOM

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av universitetslektor Christoffer Wong.

SOU 2017:17 är det delbetänkande, som lämnats av Utredningen om vissa straffprocessuella frågor. Det är avgränsat till frågan om genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden. Delbetänkandet föreslår endast vissa smärre författningsändringar; *dels* i rättegångsbalken med ett krav på delgivning av kallelse till förhandling när brottmål ska avgöras i den tilltalades frånvaro, *dels* i bestämmelsen i förundersökningskungörelsen om myndighets underrättelseskyldighet vid skälig misstanke med ett tillägg om att den misstänkte inte skulle behöva medverka till utredningen av sin egen skuld. Enligt delbetänkandet är en mer omfattande revidering av gällande författningar inte påkallad då gällande svensk rätt i stort sett redan uppfyller direktivets krav.

Fakultetsstyrelsen har ingen erinran mot delbetänkandets förslag till de ovan nämnda ändringarna. På vissa punkter, där delbetänkandet stannar vid att författningsändring inte behövs, vill Fakultetsstyrelsen lämna följande synpunkter.

Syftet med direktiv (EU) 2016/343

Det är klart att direktivet syftar till att tillförsäkra en gemensam minimistandard för medlemsstaterna avseende vissa aspekter av oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången. En sådan standard gäller dock redan idag för alla medlemsstaterna till följd av sina förpliktelser enligt bl.a. Europakonventionen och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Direktivet föreskriver alltså inte några nya skyldigheter för medlemsstaterna; men direktivet kan ha en förtydligande funktion. I detta sammanhang kan man inte bortse ifrån att direktivet utgör ett led i att skapa ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna. Enligt skäl 10 i ingressen syftar direktivet bl.a. till att underlätta det ömsesidiga erkännandet av avgöranden i straffrättsliga frågor. Med en sådan grundtanke vore det en fördel om lagstiftningen i medlemsstaterna är tydliga och överskådliga i fråga om

rättigheter som regleras genom direktiv. För att underlätta ömsesidigt erkännande bör en myndighet i en medlemsstat på ett enkelt sätt hänvisas till relevant lagstiftning i en annan medlemsstat utan att behöva fördjupa sin i rättsprinciper, domstolspraxis och konstitutionella bestämmelser som gäller i den medlemsstaten. Utredningen har inte detta som utgångspunkt. Tvärtom synes delbetänkandet ha utgått från att författningsändring bör undvikas om ett absolut behov inte föreligger för att uppfylla direktivets uttryckliga krav. Utredningen kan visserligen ha goda skäl att avstå från författningsändring i en rad frågor, men det finns en risk att den kumulativa effekten av att välja att avstå från lagstiftningsåtgärd gör att lagstiftningen blir mindre transparent. Detta är kanske en följd av att genomförandet av olika EU-lagstiftning och inhemska reformer av straff- och straffprocessrätten utreds var för sig. Mer samordning och en mer långsiktig policy vore önskvärd.

Europakonventionen och svensk rätt

Det finns på flera ställen i delbetänkandet – och i andra sammanhang – som man har resonerat så, att gällande rätt uppfyller vissa krav på mänskliga rättigheter eftersom Europakonventionen gäller som svensk lag trots att lydelsen av en svensk lagbestämmelse kan vara oklar eller rentav står i strid med konventionen. Visserligen undviker man att Europakonventionen överträds vid den praktiska rättstillämpningen, men ambitionen bör vara högre. Det bör framgå av lagstiftning vilka rättigheter och skyldigheter det är som gäller. Även på detta område kan svensk lagstiftning vara mer tydlig i flera avseenden.

Uttrycklig stadga om oskuldspresumtionen

Delbetänkandet har kommit fram till att någon uttrycklig bestämmelse om oskuldspresumtion inte behöver införas i svensk rätt, men om en sådan bestämmelse skulle införas borde den placeras i 21 kap. rättegångsbalken. Fakultetsstyrelsen delar delbetänkandets slutsats att en lämplig placering av bestämmelsen skulle vara i 21 kap. rättegångsbalken men menar att en bestämmelse likväl kan införas i svensk lagstiftning om presumtionen kan preciseras innehållsmässigt. Ett rent deklaratoriskt stadgande om att oskuldspresumtionen gäller är dock föga meningsfullt.

Misstänkta och tilltalade får inte framställas som skyldiga

Fakultetsstyrelsen delar delbetänkandets uppfattning att gällande rätt ligger i linje med direktivets krav. I detta avseende kan JO nämnas som en kontroll- och rättsmedelsinstans som bidrar till att standarden faktiskt efterlevs såvitt det gäller myndigheters hantering av misstänkte och tilltalade.

Direktivet ställer i och för sig inget krav på att medlemsstaterna ska införa regleringar som motverkar framställning av misstänkta och tilltalade som skyldiga, som görs av medierna och av privatpersoner (i synnerhet i sociala medier). Det finns dock anledning att se över huruvida befintlig lagstiftning ger ett adekvat skydd mot framställning som skyldiga, som görs av icke-offentliga subjekt. Problematiken är emellertid komplicerad och involverar bl.a. grundlagsfrågor och faller därför utanför ramen för den aktuella utredningen.

Åklagarens bevisbörda och in dubio pro reo

Det är klart att åklagaren har bevisbörda för samtliga omständigheter som har betydelse för den tilltalades skuld (ansvarsfrågan). För vissa situationer (t.ex. nödvärn) kan beviskravet sänkas under utom rimligt tvivel. Gällande rätt är förenligt med Europakonventionen och direktivet. På sistone har det dock ankommit på domstolarna att avgöra frågor om bevisbörda och beviskrav för omständigheter

som ligger utanför brottsrekvisiten, t.ex. den tilltalades psykiska status eller ålder. Det vore lämpligt att rättsläget förtydligas i lag.

Rätten till tystnad och rätten att inte vittna mot sig själv

Gällande rätt stämmer överens i stort sett med Europakonventionens krav. Flera länder har på sistone lagstiftat om skyldighet att tillhanda lösenord eller liknande till krypterat material. Artikel 7.3 i direktivet är ett uttryck för gällande praxis från Europadomstolen beträffande bevis som finns ”oberoende av den misstänktes eller tilltalades vilja”, vilket sätter gränsen för när man anses inte vittna mot sig själv. Tydlig lagstiftning på detta område saknas i svensk rätt och belysning av rättsläget kunde ha ingått som en del av genomförandet av det aktuella direktivet även om frågan kan också göras till föremål för en fristående utredning.

Rätten att närvara vid rättegång m.m.

Gällande reglering om rättegång i den tilltalades utelämnande speglar en avvägning mellan den enskildes rättssäkerhet och effektivitet i rättskipning. Regleringen uppfyller kravet på Europakonventionen och direktivet och Fakultetsstyrelsen har ingen erinran mot det förslag till tillägg som delbetänkandet lagt fram.

Enligt delegation

Christoffer Wong